

MUHASEBEDE İSLAM AHLÂKI**ISLAMIC ETHICS IN ACCOUNTING****Doç.Dr. Mahmut YARDIMCIOĞLU**Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,
Kahramanmaraş/Türkiye**ÖZET**

Ahlak kişilerin toplumda uymak zorunda olduğu felsefi, kültürel, dini değerler ve davranışlardır. İslam açısından ahlaka bakıldığında İslam ahlakının kaynağı Kur'an ve Sünnet'tir. Kur'an ve Sünnet aracılığıyla kişinin eylemlerinin ve davranışlarının kuralları ve hatta muhasebe sistemi belirlenmiştir.

Ticarette tarafların haklarının korunması, hileli finansal raporlama ve denetim hatalarından kaçınmak için muhasebe mesleğinde ahlaki eğitim gün geçtikçe önemini artırmaktadır. İslam'da muhasebenin gelişimi zekatla başlamıştır ve işletmeler İslam muhasebesine göre vergi matrahları üzerinden zekat hesaplamaktadırlar. İslami ahlakta muhasebeye bakıldığında ayet-i kerimeler aracılığıyla ticari faaliyetlerin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Bu çalışmada İslam ahlakı ve muhasebe üzerine etkisi açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, İslam Ahlakı, İslami Muhasebe**ABSTRACT**

Ethics are the philosophical, cultural and spiritual values and behaviors that people have too beyond follow. The bases of Islamic ethics are the Quran and Sunnah considering ethics from the viewpoint of Islam. The behaviors of the society, code of conducts and even accounting system were determined through Qur'an and Sunnah.

Moral education in accounting rises in importance day by day in order to protect the rights of the parties in trade and avoid fraudulent financial reporting and auditing errors. The development of accounting in Islam has begun with Zakat and according to Islamic accounting the amount of Zakat was calculated based on the tax assessment of the business. In respect of the Islamic ethics, a verse from the Quran clearly expresses how to carry out the trade activities. In this study, Islamic ethics and its effects on accounting will be explained.

Keywords: Ethics, Islamic Ethics, Islamic Accounting**1. GİRİŞ**

Muhasebe Arapça hsb (hesap) kökünden gelen Türkçe karşılığı hesaplaşma, hesap ilmi anlamına gelen muhasaba kelimesinden dilimize yerleşmiştir. Muhasebe dilimizde karşılıklı hesap görme, hesaplaşma anlamına gelmektedir.

İslam ahlakı Müslüman'ların davranışlarını ve karakterlerini eğiterek kişinin yanlış davranışlarda bulunmamasını, kendine ve topluma zarar verecek kötü alışkanlıklardan uzaklaşmasını sağlayarak insanın insana, topluma, doğaya, hayvana ve eşyaya davranışını saygılı hale getirir.

Muhasebe işletmelerin varlıklarını, kaynaklarını, finansal işlemlerini devamlı surette kaydeden ve yazılı olarak saklayan ve bunları analiz eden bir sistemdir. Bu sayede işletmenin durumunun nasıl olduğu yani işletmenin karda mı zararda mı olduğu sonucuna varılır. İslam dininde ise Bakara Suresi 284. ayette yazdığı üzere "Allah'ındır göklerde ne varsa ve yeryüzünde ne varsa. İçinizdekini açıklasanız da, gizleseniz de Allah, onunla sizi hesaba çeker. Dilediğini yarlıgar, dilediğini azaplandırır ve Allah'ın her şeye gücü yeter." ayeti kerimeden de anlaşıldığı üzere yaptığımız olumlu

ya da olumsuz davranışlarımız gözden geçirilerek bir sonuca varılacaktır. Görüldüğü gibi hem dinimizde hem de muhasebe de gerçekleştirilen fiili faaliyetler sonucunda bir yargıya varılacaktır.

Meslek uzmanlarının ve işletme yönetiminin ahlak anlayışının düzenlenmesi, tarafların haklarının korunması ve muhasebe hilelerinden kaçınılması için muhasebede ahlaki eğitim önemini giderek artırmaktadır. Günümüzde muhasebe uygulamalarında etik dışı davranışlardan sakınılması için ahlak eğitimi muhasebe derslerinin bir parçası olmuş durumdadır.

İslami muhasebe kavramı zekatla başlamıştır ve İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu 1990 yılında kurularak İslami muhasebe uygulanmaya başlamıştır. Finansal işlemler için muhasebe mesleği mensupları İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu Standartları'ndan yararlanabileceklerdir. Ancak her ülke bu standartları kendi niteliklerine göre düzenleyebilecektir.

İslam'da hesap verilebilirlik kavramı Kur'an dan gelmektedir ve Kur'an ve Sünnet öğretileri Şeriat adı verilen İslam hukukunu oluşturmaktadır. Kur'an ve Sünnet aracılığıyla muhasebe sistemi olmak üzere ulusal kültürün kaideleri belirtilmiştir. Nisa/29, Şuara Suresi/181, İsrâ Suresi/35, Mutaffifin Suresi/1-7, Nur Suresi/37, Bakara Suresi/275, Bakara Suresi/282 ayet-i kerimeleri ve hadis-i şerifler incelendiğinde işletmeler ve bireyler arasındaki ticari ilişkilerin de net bir şekilde açıklandığı görülmektedir.

2. AHLÂKIN TANIMI

Ahlak, hulk'uncem'i (çoğulu) dir. Hulk, tabiat ve seciyye (karakter) demektir. Buna huy da denmektedir. Seciyye ya da huy; insan nefsinde meydana gelen, sabit ve sakin olan bir melekedir ki; o meleke sebebiyle nefisten fiiller kolayca ortaya çıkar, fikre ve iyice düşünmeye muhtaç olmaksızın, yani zihni yormaksızın, güçlük çekmeyecek kolaylıkla nefisten fiillerin çıkmasıdır. (Aksedi,1991:14).

Türk Dil Kurumu'na göre ahlak (www.tdk.gov.tr, 07.10.2016),

- bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallardır.

- Huylardır.

Felsefeciler, dini kurumlar ve farklı gruplar çeşitli yöntemlerle ideal ahlaki değerleri tanımlamışlardır. İnsan davranışlarını belirlemede ahlaki değerlere örnek verilirse, kuruluşlardaki endüstriyel gruplar için mesleki ahlak kuralları, yöneticiler için uymaları gereken ahlaki ticaret kaideleri, dini öğretiler bunlardan birkaçıdır. Diğer bir deyişle ahlak, bir konunun doğruluğunu ya da yanlışlığını araştıran ahlaki kıstaslar bütünüdür (Khani, 2014:208-209).

3. İSLÂM AHLÂKI

Din ile ahlak arasındaki ilişki, düşünce tarihinde genellikle dinden ahlaka ya da ahlaktan dine doğru giden iki farklı yol takip edilerek ele alınmıştır: Birinci yol ahlakı dine bağlamakta ve böylece dini niteliği ağır basan bir ahlak anlayışına -bir teolojik ahlaka- kapı açmaktadır. İkinci yol ise, insanın ahlaki tecrübesinden hareket ederek ilahiyatı temellendirmeye ve bu şekilde ahlaki yanı ağır basan bir ilahiyata -bir ahlak teolojisine- kapı aralamaktadır.

Din ve ahlak kavramları, birbiriyle oldukça ilişkili, adeta birbirinin tamamlayıcısı olan iki kavramdır. Din açısından baktığımızda, dinler insanların birbirleriyle, Allah ve toplum ile, hatta insanın ilişkiye girdiği nesnelere (tabiat) ve canlılar dünyasıyla olan ilişkilerini düzenler. Bundan dolayı, dinlerin her biri, büyük ölçüde birer ahlak sistemine sahip olma özelliği de taşırlar (Uysal,2005:43-44).

İslam inancına göre insan en güzel biçimde yaratılmıştır. Başta akıl olmak üzere sahip olduğu yeteneklerle diğer varlıklardan üstün, Allah'ın kendisine hitap ederek muhatap aldığı bir varlıktır. Bütün bunlar insanı başta Allah olmak üzere kendisi ve diğer yaratılmış bütün varlıklara karşı sorumlu hale getirir. Dünya, bu sorumlulukların farkına varılarak yerine getirilmesi gereken yerdir. İnsanın, asıl ve sonsuz olan ahiret hayatı, dünya hayatında bu sorumlulukları ne derece yerine getirdiği ile doğrudan alakalıdır. İslam, fiilen yerine getirilmesi gereken bu sorumlulukları hangi

amaçla ve nasıl yerine getirmesi gerektiği konusunda insanlara bilgiler verir. Bunun için önce doğru bir inanca sahip olmak, ardından da inancın öğütlediği doğru davranışları yerine getirmek gerekir (Zengin, 2016:8).

İslam'a göre ahlakın kaynağı vahiy (ilahi buyruklar, yani Kur'an-ı Kerim) ve O'nun beyanı olan Sünnet'dir. Nitekim Hz. Aişe (r.a.) bir soru münasebetiyle Resul-i Ekrem'in (s.a.s.) ahlakının Kur'an olduğunu belirtmiş (Müslim, Müsâfirîn, 139), Resulullah da "Ahlakın güzelliklerini tamamlamak üzere gönderildim" (Muvatta, Hüsnu'l-huluk, 8) buyurmuştur. Kur'an ve Sünnet, dini ve dünyevi hayatın genel çerçevesini çizmiş, hareket ve davranışların kaidelerini tespit etmiş, böylece daha sonra fıkıhçı, hadisçi, kelamcı, tasavvufçu, hatta (Müslüman) filozoflar tarafından geliştirilecek olan ahlak anlayışlarının temelini oluşturmuştur (Güneş, 2011:94).

4. MUHASEBEDE AHLÂK

Muhasebe ahlakı günümüz iş dünyasının en önemli fakat en yanlış anlaşılan sorunlarından biridir. İş ahlakı belirli şirket uygulamalarının kabul edilebilir olup olmadığı hakkındaki sorunlarla ilgilidir. Kanuna uygunluğuna bakılmaksızın böyle durumlarda gerçekleştirilen eylemler, şüphesiz etik ya da etik dışı, doğru ya da yanlış olarak değerlendirilecektir. İş ahlakının nitelikleri anlaşmazlıklara neden olmaktadır ve bu sorunların üzerine eğilmek için kabul edilebilir evrensel bir yöntem yoktur. Diğer yandan, hükümetler ahlaka uygun ve yasal olarak idare edilmesi için kuruluşa ait yönetimi desteklemektedir. Fakat kamu muhasebesi mesleği uzun bir süre dürüstlük yönünden itibarına güvenmiştir ve mesleki konumlarının gerekçesi olarak dürüstlük ve imtiyazlara dayanan tekel ayrıcalıklarını kamu yararına vazifeleri olduğunu iddia etmişlerdir. Konumlarının ve ayrıcalıklarının haklı ve sürekli olması durumunda, meslek uzmanlarının itibar kazanmaları için ahlaki davranışı oluşturan, bu tür davranışlara motive eden ve tarafların sahip olduğu hak ve çıkarları gözetilen ahlaki zorunluluklar gerekmektedir (Onyebuchi, 2011:275).

Ahlaki eğitim gün geçtikçe önemini artırarak muhasebe mesleğinin vazgeçilmez bir ögesi olmuştur. Uygulamada etik dışı davranışların düzeltilmesiyle ilgili muhasebe derslerinin ve ahlak eğitiminin bütünleşebilmesi için itici güç olarak görev yapmaktadır. Başlangıçta, muhasebe eğitmenleri eğitim materyallerinin eksikliği, halihazırda ağır müfredata dahil edilememesi gibi çeşitli nedenlerden dolayı ahlaki kuralların kapsamını genişletmek mümkün olmamıştır. Yakın zamanda, ahlaki eğitim mesleğe muhasebe öğrencilerinin sosyal entegrasyonunun gereken bir parçası olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Muhasebe ahlakı araştırmaları muhasebe öğrencilerinin ahlaki gelişiminin hem mevcut seviyesini değerlendirerek hem de materyaller sağlayarak muhasebe eğitimindeki bu değişime katılmıştır (Abdul Rahman, 2003:4)

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yönetimin ahlaki yasası şöyle tanımlanır: Bir bakıma bir kuruluşun a. taraflarının refahına katkıda bulunan ve b. bu faaliyetlerinden etkilenen tüm bileşenlerinin haklarına saygı gösteren karar vermesine, faaliyetlerine ve sistemine rehberlik eden ilkeleri, değerleri, standartları ya da davranışlarının yönetmeliğidir. Mesleki kuruluşların ahlaki yasalarında görünen temel nitelikler bağımsızlığı, bütünlüğü, nesneliliği, yetkinliği ve yargılamayı içerir. Muhasebede dürüst davranılmaması genellikle dolandırıcılık olarak algılanmasına sebep olur. Maalesef, muhasebe çevresinde dolandırıcılık, işyerinde ahlaki sorun oluşturmakta ve işletmeler, bireyler ve toplum için büyük kayıplara yol açmaktadır. Kurumsal dolandırıcılık, hileli finansal raporlama, yöneticilerden kaynaklanan hileler ya da denetim başarısızlığı olarak gerçekleşir (Mahdavikhou ve Khotanlou, 2012:1319).

5. İSLAMÎ MUHASEBE

İslam dininde her Müslüman'ın iyi ya da kötü olarak kaydedilen tüm davranışları için Allah'a hesap verme vardır. Bu yüzden Müslüman'lar bu dünyadaki yaptıklarından ve yapmadıklarından hesaba çekileceklerine inanırlar. Bu bağlamda, bu dünyadaki her eylem ve kelime İslam öğretileri doğrultusunda olmalıdır. İslam'da hesap verilebilirlik kavramı hesap verilebilirliğin esassından söz eden Kur'an'dan gelmektedir (Afifuddin ve Siti-Nabiha, 2010:1144).

Hız Muhammed (s.a.v) tarafından açıklanan İslam öğretilerine göre Allah (C.C) Kur'an aracılığıyla insanoğluyula konuşur. Hız Muhammed (s.a.v) tarafından Kur'an emirlerinin açıklanmasına sünnet denir. Kur'an ve Sünnet öğretilerinin kombinasyonuna dayanan İslam hukukuna Şeriat denir. Allah (C.C) milletlerle Şeriat (Kur'an ve Sünnet) aracılığıyla konuşur. Molla adı verilen ulusal din alimleri Şeriat öğretilerinin ışığında ulusun uyması gereken muhasebe sistemi de dahil ulusal kültürü de açıklar (Badshah vd., 2013:246).

Uluslararası alanda, mevcut İslami muhasebe 1990 yılında kurulan İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu tarafından başlatılmıştır. Bu kuruluş genel muhasebe ve denetim standartları ve de İslami finans kurumlarının yönetim şeklini belirler. İslami finansal işlemlerin uygulandığı ülkelerdeki muhasebeciler çalışmalarında yol gösterici olarak İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu Standartları'ndan yararlanabilir. Fakat her ülke, ülkesinin belirli özelliklerine dayanarak bu standartları değiştirebilir (Siswantoro, 2014:308).

İslami Muhasebe İlkeleri (Sultana, 2015:130):

- Şeriata göre yasak olduğu için İslam muhasebesinde faizsiz sistem olmalıdır.
- Bu sistemde, kaydedilen işlemlerde şeffaf olunmalıdır ve güvenilir bir muhasebe sistemi olmalıdır.
- İslami muhasebe sistemi kumar, şüpheli ve diğer yasadışı işlerden kaynaklanan gelirden kaçınmalıdır.
- İşletmelerin muameleleri gerekli yasal hak ve yükümlülükler göre olmalıdır.
- İlgili tüm taraflar için doğruluk ve adalet İslam muhasebesi ile güvence altına alınmalıdır.

İslami muhasebenin kuramcıları, mevzuat kaynaklarına göre kazancın hesaplanmasında varlıkların piyasa değerinin ve yükümlülüklerin zekata konu olacağını açıkça belirtmiştir. Bu eski maliyet toplamına göre düzenlenmesinin yerine mevcut piyasa değerine göre finansal tabloların yeniden düzenlenmesi anlamına gelir. Bu nedenle İslam muhasebesi teorik olarak sadece gerçeğe uygun değer uygulamasını önermez aynı zamanda İslam hukukuna göre kurumlar işlemlerini gerçekleştirirken gerçeğe uygun değer muhasebesi kullanmalıdır. Böylece vergi matrahından zekat hesaplanabilir. Burada gerçeğe uygun değer muhasebesine göre hazırlanan finansal tabloların zekata konu olacak kazancın hesaplanması için hazırlanan finansal tablolarla tutarlı olacağı netleşmektedir (Al Saidat vd., 2014:371).

İslam'da muhasebenin gelişimi zekatla ilgili olduğu için, İslam muhasebesinin kuruluşu hükümet teşvikiyle başlamıştır. Yani hazine gelirleri ve giderlerinin kaydedilmesi için uygulanmaya başlanmıştır. İslam devletlerinde geliştirilen ve uygulanan muhasebe sistemleri yediye ayrılabilir (Trokić, 2015:2):

- a. Stabil Muhasebe (Hayvancılık Muhasebesi)
- b. İnşaat Muhasebesi
- c. Pirinç Yetiştirme Muhasebesi (Tarımsal Muhasebe)
- d. Stok Muhasebesi
- e. Darphane Muhasebesi (Parabirimi Muhasebesi)
- f. Koyun Otlatma Muhasebesi
- g. Hazine Muhasebesi

6. MUHASEBEDE İSLÂM AHLÂKI

Bir din olarak İslam insanoğlu ve insanoğlunun ahlaki değerlerinin temelini doğruluk ve dirilme olarak açıklar. Muhasebe ve denetim uygulamalarını düzenleyen İslam ahlakı muhasebe uygulamalarını geleneksel ahlaktan ayırabilir; İslam insanoğlunun tüm davranışlarını ve hareketlerini iki temel kuralla açıklar. Bunlar ahlaki inançlar ve ahlaki değerlerdir. Ahlaki inançlar bir

Müslüman'ın inancını düzenleyen kurallar bütünüyken ahlaki değerler daha mutlu ve daha iyi bir yaşam için insanoğlu tarafından gerekli ahlaki davranışlar olarak tanımlanır (İbrahim, 2015:327).

“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.” (Nisa, 29)

“Ölçüyü ifa edin (mizanınızı eksiye düşürmeyin). Ve muhsirinden (nefslerini hüsrana düşürenlerden, kaybettiği dereceler kazandığı derecelerden fazla olanlardan) olmayın.” (Şuara Suresi, 181)

“Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu hem daha hayırlıdır ve sonuç itibariyle de daha güzeldir.” (İsra Suresi, 35)

“Eksik ölçüp tartanların vay haline,Ki onlar, insanlardan ölçerek aldıklarında noksansız alırlar.Kendileri onlara ölçtüklerinde veya tarttıklarında eksiltirler. Yoksa onlar, diriltileceklerini sanmıyor mu?Büyük bir günde, İnsanların, alemlerin Rabbi için kalkacağı günde. Hayır; facir olanların kitabı, şüphesiz "Siccin"dedir.” (Mutaffifin Suresi, 1-7)

“Nice erler ki, ne ticaret, ne de alışveriş kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekat vermekten alıkoymaz; onlar, kalplerin ve gözlerin kıvranacağı günden korkarlar.” (Nur Suresi, 37)

“Riba (faiz) yiyenler, kabirlerinden ancak şeytan çarpmasından hırpalanmış bir kimse gibi kalkarlar. İşte bu, onların: “Oysa alışveriş riba gibidir.” demeleri sebebiyledir. Ve Allah, alışverişi helal, ribayı (faizi) haram kılmıştır. Bundan sonra, Rabbinden kendisine öğüt gelen kimse (ona uyararak) artık (faizden) vazgeçerse, o taktirde geçmiş olan (önceden aldığı faiz) onunundur ve onun işi (onun hakkındaki hüküm) Allah'a aittir. Ve kim de (faizciliğe) dönerse, işte onlar, ateş ehlidir. Ve onlar orada ebedi kalacak olanlardır.” (Bakara Suresi, 275)

“Ey iman edenler, belirli bir süre için borçlandığınız zaman onu yazınız. Aranızdan bir katip doğru olarak yazsın, katip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan kaçınmasın, yazsın. Üzerinde hak olan (borçlu) da yazdırsın ve Rabbi olan Allah'tan sakınsın, ondan hiç bir şeyi eksiltmesin. Eğer üzerinde hak olan (borçlu), düşük akıllı ya da za'f sahibi veya kendisi yazmaya güç yetiremeyecekse, velisi dosdoğru yazdırsın. Erkeklerinizden de iki şahid tutun; eğer iki erkek yoksa,şahidlerden rıza göstereceğiniz bir erkek ve biri şaşırduğunda öbürü ona hatırlatacak iki kadın (da olur). Şahidler çağırıldıkları zaman kaçınmasınlar. Onu (borcu) az olsun, çok olsun, süresiyle birlikte yazmaya üşenmeyin. Bu, Allah katında en adil, şahitlik için en sağlam, şüphelenmemeniz için de en yakın olanıdır. Ancak aranızda devredip durduğunuz ve peşin olarak yaptığınız ticaret başka, bunu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. Alış-veriş ettiğinizde de şahid tutun. Yazana da, şahide de zarar verilmesin. (Aksini) Yaparsanız, o, kendiniz için fisk (zulüm ve günah)tır. Allah'tan sakının. Allah size öğretiyor. Allah her şeyi bilendir.” (Bakara Suresi, 282)

İslam'da ticaretle ilgili hadis-i şerifler (Anonim, 1992):

“Zekatı verdiğinizde sevabını (istemeyi) unutmayınız.”

“Kara ve denizdeki bir mal ancak zekatının verilmediğinden telef olur.”

“Zekat, malda hiçbir noksanlık yapmaz.”

“Zekatı engelleyen kimse kıyamet günü ateştedir.”

“Ümmetimin rızkının onda dokuzu, alışveriştedir.”

“Cennete ilk girecek(lerden biri de) doğru tacirdir.”

“Doğru tacir; peygamberler, siddıklar ve şehitlerle birlikte (haşr) olunacaktır.”

“Doğru tacir cennetin kapılarından hiç birinde engellenmeyecektir.”

“Sen bir şey sattığın vakit (İslamda) aldatma yoktur’ de.”

“Fıkıh (ilmini) bilmeyen her tacir faiz yer.”

“Allah, faiz yiyene de, yedirene de lanet etsin.”

Yukarıda yazan ayet-i kerimelerde ve hadis-i şeriflerde İslam dininin muhasebeye bakış açısı net bir şekilde anlaşılmaktadır. Ayeti kerimelerden ve hadis-i şeriflerden ticari işlemlerin karşılıklı rıza gösterilerek yapılması gerektiği, alışverişe konu olan malın değerinin hesaplanmasında hileye başvurulmaması malın değerinin gerçeği yansıtması gerektiği, Allah (C.C)’nin faizi haram kıldığı ve her türlü ticari işlemlerde faizden uzak durulması gerektiği anlaşılmaktadır ve bu kurallara uyulmadığı takdirde cezalandırılacağı ortaya konmaktadır. Aynı zamanda yaptığımız ticari faaliyetlerden elde ettiğimiz gelir üzerinden zekat vermemiz gerektiği de ifade edilmektedir. Ayrıca Bakara Suresi 282. ayetin muhasebenin temel kavramlarından olan sosyal sorumluluk, önemlilik, tarafsızlık ve belgelendirme ve tam açıklama kavramları ile uyduğu, muhasebede denetime benzer şekilde denetçiler olması gerektiği yani işlemlerin gereken sayıda ve tarafsız kişiler tarafından denetlenmesi gerektiği ve ticari faaliyetlerde düzenlenen belgelerin tarafsız bir şekilde hazırlanması gerektiği ve imzalanması aşamasında da tarafların yanında bir üçüncü kişinin de imzasının olması gerektiği görülmektedir. Kısaca ayet-i kerimelerde ticari hayatta karşımıza çıkan borç-alacak ve alış-veriş işlemlerinin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği açıkça ifade edilmektedir.

7. SONUÇ

Bireyin toplum içindeki davranışlarını düzenleyen ahlaki değerler meslek ahlakı, yöneticiler için ticaret kaideleri ve dini öğretiler olmak üzere farklı alanlara ayrılmaktadır. Din ve ahlak ilişkisine bakıldığında iki kavramın birbirini tamamladığı görülmektedir ve her din belli bir ahlak sistemine sahiptir. İslam’a göre ahlakın kaynağı Kur’an ve Sünnet’tir. Kur’an ve Sünnet ile insanoğlu için dini ve dünyevi hayatın genel çerçevesi çizilerek hareket ve davranışların kuralları belirlenmiştir.

Muhasebe mesleği mensuplarının ahlaki davranışlarının düzenlenmesi, bu davranışlara özendirilmesi, tarafların haklarının ve çıkarlarının korunması, muhasebe ve denetim hilelerinden kaçınılabilmesi için muhasebe mesleğinde ahlaki eğitimin önemi giderek artmaktadır ve muhasebe derslerinin bir parçası olması gerektiği düşünülmektedir.

İslam’da hesap verilebilirlik kavramı Kur’an’dan gelmektedir ve İslami muhasebe kavramı zekat ile başlamıştır. Kur’an ve Sünnet öğretilerine dayanan Şeriat ile hem uyulması gereken ulusal kültür hem de muhasebe sistemi açıklanmıştır. İslami muhasebe ilkelerine bakıldığında faizsiz bir sistem olması, kaydedilen işlemlerde şeffaf ve güvenilir davranılması, kumar, şüpheli ve diğer yasadışı faaliyetlerden elde edilen kazançlardan kaçınılması, işletmelerin muamelelerinin yasal hak ve yükümlülükler göre yapılması, tüm tarafların haklarının ve çıkarlarının gözetilerek ve adil ve doğru davranılarak muhasebe sisteminin güvence altına alınması gerektiği görülmektedir. İslami muhasebe kuramcılarının göre İslam muhasebesinde hem gerçeğe uygun değer uygulanmalı hem de kurumlar işlemlerini gerçekleştirirken gerçeğe uygun değer muhasebesi kullanılmalıdır. Bu sayede işletmenin vergi matrahı üzerinden zekat hesaplanabilecektir.

Muhasebede İslam ahlakına bakıldığında Nisa/29, Şuara Suresi/181, İsrâ Suresi/35, Mutaffifin Suresi/1-7, Nur Suresi/37, Bakara Suresi/275, Bakara Suresi/282 ayet-i kerimelerinde ve hadis-i şeriflerde İslam dininin muhasebeye bakış açısı açıkça anlaşılmaktadır. Ayeti kerimelerde ticari hayatta karşımıza çıkan borçların belgeye dayandırılarak kayıt altında tutulması ve denetlenmesi gerektiğini, karşılıklı borç-alacak ve alış-veriş işlemlerinin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği ve bu kurallara uyulmadığı takdirde cezalandırılacağı ortaya konmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ABDUL RAHMAN, A. R., 2003. “Ethics in Accounting Education: Contribution of the Islamic Principle of Ma’âlaâh”, IIUM Journal of Economics and Management, (1), ss. 1-18.

AFİFUDDİN, H. B. and SİTİ-NABİHA, A. K., 2010. “Towards Good Accountability: The Role of Accounting in Islamic Religious Organisations”, International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering, 4(6), pp. 1141-1147.

- AKSEDİ, A. H., 1991. Ahlak İlmi ve İslam Ahlakı Ahlak Dersleri, Sadeleşiren Ali Arslan Aydın, 2. Baskı, Nur Yayınları, Ankara.
- AL SAİDAT, Z. M. F., AL-GHAZZAWİ, A. M. and SULİHAT, N. A., 2014. "Accounting Measurements: Islamic Perspective versus Financial Accounting Perspective", *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 6(2), pp. 362-377.
- ANKARA FAZİLET YAYINEVİ, 1992. Binbir Hadis-i Şerif", 2. Baskı, Lazer Ofset Matbaa Tesisleri San. Ve Tic. Ltd. Şti., Ankara.
- BADSHAH, I., MELLEMLİK, F. and TİMOSHENKO, K., 2013. "Accounting from a Religious Perspective: A Case of the Central Government Accounting in Islamic Republic of Pakistan", 3(2), pp. 243-258.
- GÜNEŞ, Y., 2011. "İslam Ahlakının Temel Özellikleri", *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl 15 (49), ss. 93-104.
- İBRAHİM, S. M., 2015. "Towards The Integration of Islamic Ethics in To the Accounting and Auditing Environments", *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 3(2), pp. 324-330.
- KHANİ, H., 2014. "The Role of Professional Ethics in Accounting and Audit", *Online International Journal Available*, [http://www.cibtech.org/sp.ed/jls/2014/01/00\(25\).pdf](http://www.cibtech.org/sp.ed/jls/2014/01/00(25).pdf), e.t. 02.10.2016.
- MAHDAVIKHO, M. and KHOTANLOU, M., 2012, New approach to teaching of ethics in accounting "introducing Islamic ethics into accounting education", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, pp. 1318 – 1322
- ONYEBUCHİ, V., 2011. "Ethics in Accounting", *International Journal of Business and Social Science*, 2 (10), ss. 275-276, http://ijbssnet.com/journals/Vol.%202_No._10;_June_2011/29.pdf, e.t. 02.10.2016.
- SİSWANTORO, D., 2014. "Perception and awareness of Islamic accounting: student perspectives", *Quality Assurance in Education*, 23(3), pp. 306-320.
- SULTANA, N., 2015. "Contribution of Islamic Accounting System to the Commercial Organizations", *Banglavisian Research Journal*, 15(1), pp. 125-132.
- TROKİC, A., 2015. "Islamic Accounting; History, Development and Prospects", (3), pp. 1-5.
- UYSAL, E., 2005. "Dindarlığın Ahlâkî Temeli Üzerine Bazı Düşünceler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (1), ss. 41-59.
- ZENGİN, Z. S. ve SULA, İ. E. (Ed.), 2016. "İslam, Ahlak ve Etik", *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Kavramsal ve Kuramsal Tartışmalar Seminerleri – 2*, Ankara.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=AHLAK, e.t. 07.01.2016.